

Welkomstwoord Thom de Graaf | 15 augustus 2023

Nationale Herdenking
15 augustus 1945

Wie kan het nog navertellen?

Het verschrikkelijke verhaal van de oorlog in en rond toenmalig Nederlands-Indië.

Het verhaal van de Japanse agressie en de gruweldaden die toen gepleegd zijn. Het verhaal van moedige onderzeebootbemanningen die al in december 1941 slag leverden. En van al die andere matrozen, soldaten en reservisten die waren opgeroepen voor de strijd.

Het verhaal van de gevangenen die als vee werden afgevoerd en gedwongen aan spoorlijnen en wegen moesten werken, tot de dood erop volgde. Van de vrouwen- en jongenskampen die steeds voller werden, waar steeds minder te eten was tot bijna niets meer, waar steeds meer mensen ziek werden van dysenterie en ondervoeding of geweld.

Maar ook het verhaal van buitenkampers die van alle hulp verstoken waren, van de honderdduizenden Indonesiërs die de oorlogsjaren niet overleefden, Molukkers, Chinezen.

Wie kan dat leed nog navertellen?

Er leven haast geen mensen meer die het hebben meegemaakt.

Wim Kan zei dat al in 1972, in dat prachtige gedicht dat u straks hoort.

En nu, nog eens vijftig jaar later, zijn het bijna alleen nog de kinderen van weleer die alles overleefden. Alleen nog hun herinneringen.

Ik ben dankbaar dat verschillenden van hen ondanks hun hoge leeftijd hier kunnen zijn. Als vandaag de woorden respect en medeleven vallen, dan denk ik speciaal aan u. Welkom!

En natuurlijk bent u allemaal welkom, hier bij het monument en ook thuis.

Wij staan stil bij het einde van de Tweede Wereldoorlog in het gehele toenmalige Koninkrijk en bij alle slachtoffers in en rond Nederlands-Indië.

Alleen al twee miljoen mensen in Nederland delen een Indische oorlogsgeschiedenis in hun familie. Deel daarvan was ook dat na alle overleefde ellende in Nederland zelden een warm onthaal wachtte.

De grote acteur en danser Willem Nijholt overleed twee maanden geleden op 88-jarige leeftijd. Hij was een overlever van de jongenskampen en schreef:

Vervreemd en nauwelijks welkom
Wist niemand zeker waar hij hoorde.
Dierbare woorden wilden niet komen,
't vertrouwd gebaar was lang vergeten.

Toen het eindelijk vrijheid was
En ieder gevangen bleef in eigen verhaal,
Viel alles uiteen,
Begon, zonder herkenning, het zwerven.

Die woorden van Willem Nijholt waren zo herkenbaar.
Gevangen in het eigen verhaal; wie wilde dat horen?
Er werd veel en lang gezwegen, het Indische zwijgen.
We dragen vandaag de Melati, die prachtige Indische jasmijn.

Het symbool voor het niet vergeten van de oorlogsverhalen, het niet vergeten van de familieleden die niet overleefden, van iedereen die de wonden van toen nog met zich meedraagt, niet alleen in de eerste generatie. Wie een Melati draagt, voelt zich verbonden, is verbonden.

De oorlogsjaren in Nederlands-Indië vormden een verschrikkelijke schakel in een keten van wereldgebeurtenissen. Met de ogen van nu kijken wij daar met verwondering naar, met weersin en ook met zelfreflectie. De Japanse bezetting betekende immers niet alleen een onderbreking van de koloniale tijd, maar ook het begin van het einde daarvan.

Ik zag het aan mijn eigen ouders, die in 1937 sloop gingen, mijn vader met studies indologie en Indisch recht op zak, helemaal klaar voor het koloniaal bestuur.

Na de kampen en gevangenschap kwamen zij in 1946 terug met mijn oudste broer en zus; de oorlog overleefd, maar ook gedesillusioneerd en bevrijd van de idee dat daar iets groots moest worden verricht.

Wie op 15 augustus herdenkt, kan die koloniale context niet negeren, dat hoeft ook niet. Wat ons allemaal bindt, hoe we ook naar het verleden kijken, is ons medeleven, ons respect voor de talloze slachtoffers onder alle bevolkingsgroepen in het toenmalige Koninkrijk. En onze behoefte om alle verhalen te blijven vertellen en door te geven aan volgende generaties.

Er zijn nog maar weinigen die het hebben meegemaakt.
Maar wij zijn met heel velen die het kunnen doorvertellen.
Ik wens u allemaal een waardige herdenking toe.